

PAPER DETAILS

TITLE: Milli Mücadele`de Ezine ve Çevresi Muhammet Erat

AUTHORS: Color: RGB 248

PAGES: 156-171

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/45053>

MİLLÎ MÜCADELE'DE EZİNE VE ÇEVRESİ

Muhammet ERAT*

Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan Sonra Başlayan İşgallere Türk Halkının Tepkisi

30 Ekim 1918'de İtilaf devletleri ile Osmanlı Devleti arasında Limni adasının Mondros Limanı'nda imzalanan Ateşkes Antlaşması'nın hemen akabinde İtilaf kuvvetleri, Çanakkale Boğazı'nın her iki yakasını işgal etmeye başladılar¹. Çanakkale Boğazı'nın Ege Denizi çıkışında bulunan Limni adası, Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale Savaşları sırasında İtilaf güçleri tarafından savaş gemilerinin komuta merkezi olarak kullanıldığı gibi, üç yıl sonra Osmanlı Devleti'ni resmî olarak olmasa da, fiili olarak sona erdiren Ateşkesin imza edildiği yer olarak karşımıza çıkmaktadır. Limni adası ayrıca, Çanakkale Boğazı'nı ve devletin başkenti İstanbul'u işgal etmeye gelen gemilerin de hareket noktası olmuştu. İstanbul ve Çanakkale Boğazı'nı 1918 yılı sonlarında işgal eden İngiliz ve Fransız birlikleri, ancak Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasından sonra 1923 yılı Sonbaharında ülkeyi terk etmiştir.

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasından kısa bir süre sonra Anadolu'nun bir çok yeri İtilaf devletleri kuvvetleri tarafından işgal edilmeye başlandı. İngilizler Güneydoğu Anadolu'nun bazı şehirlerini, Kars ve çevresi işgal etmiş, Samsun'a, Konya'ya asker çıkarmışlardır. Fransızlar da başta güneydeki İskenderun, Antakya ve Adana olmak üzere birçok şehir ve kasabayı işgal etmiştir. 15 Mayıs 1919'da İtilaf Devletlerinin desteği ve izni ile Yunanlılar İzmir'i işgal etti. Bu işgal kısa zamanda İzmir'in çevresine de yayıldı. Anadolu'da başlayan bu işgallere karşı İstanbul hükümeti fiili olarak bir tepkinin verilmesini istemiyor, sadece protesto edilmesini istiyordu. Ancak bu işgallere Türk milletinin tutumu farklı olmuştur. Milli Mücadele yıllarında Anadolu'nun bir çok yerinde işgale karşı halkın tepkisi sert olmuştur. İşgal altında yaşamak istemeyen Türk halkı, örgütlenmeye başlamış, milli birliklerini oluşturmuştur. Eğer bunları gerçekleştirememiş ise de kendi imkânlarıyla canını, namusunu, ailesini, bölgesini ve ülkesini korumaya gayret göstermiştir.

* Yrd.Doç.Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi.

¹ Mondros Ateşkes Antlaşması'nın maddeleri ve tatbikatı hakkında geniş bilgi için bkz; Âli Türkgeldi, *Mondros ve Mudanya Mütarekelerinin Tarihi*, Ankara, 1948, ss. 23-73; *Türk İstiklâl Harbi, Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı*, I, Genelkurmay Başkanlığı, Ankara, 1992, ss. 29-273.

karşı ta
şehirlerd
işgali na
Yunan b
zaman
sorulara

tarafında
mitingler
dört bir
bu işga
bulunma
prensipte
giderilm
ittihaz b
intizar e
Ezine Be
Ahmet, I
Emin, es
Hüseyin
vatanper

Batı

2
kısımları
Yunanlı
mukaver
Ağustos
ettiler. I
bırakılm
Ezine'yi
kırmış v
etmişler

² Recep
Ayrıca
Mütare

Cemalettin Bey, Ezine'deki şubenin bir odasını zapt etmiş ve orada göre yapmaya başlamıştır³.

Yunan birlikleri, Ezine'yi işgal ettikten sonra çevresindeki önemli yerleri de ele geçirmeye başladılar. Bu maksatla kısa bir süre sonra Geyikli ve iskelesini de işgal etmişlerdir. Geyikli'de "Ermeninin Mağaza" denilen bir binayı kendilerine karargâh yapmışlardır. Burada 25-30 kişiden oluşan bir kuvvetle karakol kurarak, halkı sürekli kontrol etmişler ve baskı altında tutmaya çalışmışlardır. Yunanlılar, bu şekilde bölgede varlıklarını tamamen hissettirmişler ve halkın bir yerden başka bir yere gitmesini kontrol etmek istemişlerdir. Bu nedenle her şahsın elinde Yunan komutanlığı tarafından verilen imzalı bir vesika vardı. Bölge halkı bu vesikayı her ay sonunda Yunan makamlarına götürüp vize ettirmek zorundaydı.

Bu şekilde Ezine ve çevresine yerleşen Yunan kuvvetleri, yerli Rumların da yardımı ile bölge halkını soymaya, millî hareketi destekleyen insanlara zarar vermeye ve kendilerine yardımcı olmayanlara karşı zulme başladılar. Bu arada Batı Anadolu'yu işgale başlayan Yunanlılar, buradaki Rum gençlerini silah altına almaya başlamış ve onlardan ordu içinde faydalanmak istemiştir⁴.

Ezine ve Çevresinde Yunan Kuvvetlerinin Yaptığı Baskı, Zulüm ve Katliamlar

Yunan İşgal Komutanlığı, Ezine'yi merkez olarak kullanmaya başladıktan sonra Çınar köyünde bulunan önemli miktardaki silah ve cephaneyi Bozcaada'ya nakletmek için Geyikli iskelesine sevkettirmeye başlamıştır. Bu cephane Hamdi Bey tarafından Kuva-yı Milliye için kullanılmak üzere, bir süre önce Sarıçalı, Üvecik, Yenışehir cephaneliklerinden kaçırılan ve geçici bir süre için Ezine-Bayramiç arasında bulunan bir yerde bulundurulmuş silah ve cephane idi. Bu nedenle, cephanenin Yunanlıların eline geçmiş olması bölgedeki Kuva-yı Milliye'nin faaliyetlerine darbe indirecektir. Yunan kuvvetleri, bu silah ve cephaneyi Geyikli'ye naklederken, Türk halkını da zorla bu işte istihdam etmiştir. Bu mühimmatın Geyikli iskelesine getirildiği Ezine Kaymakamlığı tarafından Kal'a-i Sultaniye Mutasarrıflığı'na bildirilmiştir. Mutasarrıflık da buna engel olunması için İstanbul'dan gelecek cevabı beklediğini Dahiliye Nezareti'ne belirtmiştir.

İşgal sırasında bir yandan Yunan kuvvetleri çevre köy ve kasabalarda silah aramaya ve Kuva-yı Milliyecileri sıkı bir şekilde takibe başlarken, diğer yandan da yerli Rum halkını silahlandırmaya, Müslüman halka saldırtmaya başlamıştır.

³ Hüsamettin Öztürk, *Millî Mücadele'de Çanakkale*, Ankara, 2001, ss. 230-231. Ezine'nin 4 Temmuz'da işgal edildiğine dair bilgi için bkz; Utkan Kocatürk, *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi (1918-1938)*, TTK, Ankara, 1988, s. 180.

⁴ Zeki Arıkan, *Mütareke ve İşgal Dönemi İzmir Basını (30 Ekim 1918-8 Eylül 1922)*, Ankara, 1989, s. 108.

Ezine halkına y
kılavuzlu
işgali, ye
Rumların
kılavuzlu
olarak bil

İş
15 Ekim
evleri ba
halkından
bağladık
Yunan su
gelerek k
Yunan su
bir köylü

3
gelen bir
Efendi'yi
gelen Yu
halkından

B
Rumlara
ellerinde
Çamköyl
kalarak a
sayesinde

B
bir Yunan
almıştır.
tarafından
verilerek
süre son
işgal bir
yatak ve

⁵ Murat Ö
⁶ Kadir M

Yine 1920 yılı sonlarında (14 Aralık 1920) Ezine cezaevinde tutuklu bulunan Sarıçalı köyünden Halil Mümtaz ve diğer bazılarını döverek öldürmüşlerdir⁷.

İşgal sırasında bölge halkının cezaevine girmesi çok kolaydı. Çünkü, Yunan İşgal kuvvetleri, işlemediği bir suçtan dolayı iftira ile insanları hapse koydurabiliyordu. Hapse koydukları bu insanlara da çeşitli eziyetler ediyor ve ancak parası olanlar serbest kalabiliyordu⁸.

Ezine ve çevresindeki bölge halkı Yunan işgaline genelde karşı çıktığı için büyük zorluklarla karşılaşmış ve zarar görmüştür. Bu dönemde işgal güçlerinin halka yaptığı zulüm ve baskılar, hemen anında her yerde duyulmaktaydı. Bu nedenle her tarafa yayılan bu haberler, halkta büyük endişe ve korkuya yol açıyordu. Halk, evine gelememiş ve ormanlarda saklanmak zorunda kalmıştır. Dolayısıyla kendi ülkesinde, bölgesinde, evinde hür bir şekilde yaşayamaz bir hale gelmiştir. İşgali benimsemeyenler için bu durum çekilmez bir hal almıştır.

Halkın bir kısmı çareyi, Yunan işgal bölgesine nazaran biraz daha rahat olan İngiliz işgal bölgesi Çanakkale ve çevresine geçmekte bulmuştu. Bu bölgeye gidenler de yaşadıkları yerden ayrı oldukları için orada sıkıntı içinde hayatlarını sürdürmek zorunda kalıyorlardı.

Bunun üzerine Harbiye Nezareti, 13 Aralık 1920 tarihinde Yunan İşgal Komutanlığı'nın Ezine'de silah aramak bahanesiyle Müslümanlara büyük baskı uyguladıklarını, Boğazlarda bulunan Türk halkının iç kısımlara göç ettirildiğini, ancak bunun kötü sonuçlar doğuracağını hükümete bildirmek zorunda kalmıştır. Harbiye Nezareti bu gibi konuların Meclis-i Vükelâ'da görüşülerek bir karara bağlanmasını istemiştir⁹.

Yunan işgali zaman zaman büyük boyutlara ulaşmıştır. İşgal günlerinde Yunanlılar Bayramıç'le beraber Ezine'de de birer mahkeme kurmuşlar ve insanlara şiddetli bir şekilde muamele ederek, yargılamaya başlamışlardır. Bu muhakeme

⁷ Nurettin Önen, *Dünkü ve Bugünkü Çanakkale*, Ankara, 1947, s. 145.

⁸ Öztürk, a.g.e., s. 241-242.

⁹ Harbiye Nezareti Erkân-ı Harbiyye-i Umumiyye Dairesi 2. Şube, 3. Kısım, 2918 numara ile (2 Rebiülahir 1339) 13 Kanun-ı evvel 1336 tarihinde Harbiye Nazırı (Bende) imzasıyla "Mahremdir" kaydıyla Sadaret'e gönderilen tezkire, BOA, HR. SYS. 2620/58'den aktaran Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar'da ve Anadolu'da Yunan Mezâlimi, Anadolu'da Yunan Mezâlimi, C. II, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Yayın Nu: 30, Ankara, 1996, s. 130-131.

sonunda
tarafınd

Yunanlı
Mücade
Ezine
Apostol
(Gökçel
Şerif A
Ahmet v

1921 tar
kurşunla
öldürüle
olan G
götürül
bulunm

gereken
gelen A
bazen d
bir göre
üzüntüy
üzerine
Ezine
edilmiş
işbirlik
görevle
verilen

uğruyor
bağland
ayaklar
yanına
yapılma

¹⁰ BOA,
¹¹ Önen,
¹² Çelik,

dayağına geçirilirdi. Burada bulunan mahkûmlar ya bu tür işkencelere dayanamayıp ölüyor veya yüklü miktarlarda para ile ancak serbest kalabiliyorlardı.

Ezine hapishanesinde bir hafta çeşitli işkencelere maruz kalan ve elindeki bütün parasını vererek ancak hayatını kurtarabilen Dümrek Köyü'nden Selim oğlu Mahmud adlı bir köylü Tahkikat Heyeti'ne verdiği ifadesinde şunları anlatmıştır: "15 Kasım 1920 tarihinde gece sabaha karşı onbeş Yunan askeri evimi bastılar ve her tarafı aradılar. Beni yakalayıp müfrezelerinin merkezi olan Sarıçalı köyüne sevk ve oradan emniyet altında Ezine hapishanesine götürdüler. Ezine hapishanesi dünyada görülmedik zulümlerin yapıldığı bir yerdir. Hapishaneye getirilen her şahsı önce yere yatırarak ayakları bağlandıktan sonra bayıltıncaya kadar dövüyorlar, bitab bir hale gelince, ayaklarından sürüklenmek suretiyle diğer mazlum Müslümanların yanına atıyorlardı. Bana da öyle yaptılar. Hapishanede zulüm ve işkence en ziyade gece yapılmaktadır. Mahpuslar dipçik darbeleriyle birer birer işkence yerine getirilir. Kimisi ayaklarından asılmak ve kimisi de bağlanarak ayakları elleri arasından geçirilmek ve bir kısmı da boyunları sandalyelere sıkıştırılarak sandalyenin üzerine Yunan erleri oturtulup bıçareleri boğulmak derecesine getirmek suretiyle ezâ, cefâ ediyorlar. Bu vaziyette kırbaç, sopa ve demirle bayıltıncaya kadar dövülmek suretiyle sıradan geçiriliyor. İşkencenin şiddetinden bağırsan ve imdat isteyen sesler yükseldikçe kırbaç şakırtıları bu sesleri bastırıyor, bayılanlar ayaklarından sürüklenip bir tarafa atılıyor. Böyle sıra ile hapishanede ne kadar mevkuf varsa zulüm, işkence ve dayak çemberinden geçiriyorlar. Orada mevkuf bıçare Müslümanların ekmeksizlik, susuzluk ve işkenceden yüzleri ölü rengindedir. Bu bıçareler karşılarında dövülmekten ölenleri göre göre hayatlarından ümit keserek her dakika ölümü beklemektedirler. Burada zulüm ve işkencenin görülmemiş şekillerini Yunan askerleri Müslümanlar üzerinde pek hâinâne bir surette icra etmektedirler. Ben bir hafta bu işkenceler içerisinde kaldım. Nihayet akrabamın tedarik ettiği kırk lirayı vermek suretiyle kurtuldum. Anladım ki, Müslümanları buraya hapsedmekten maksat döve döve öldürmek ve paralarını almaktır"¹³.

İşgal döneminde Yunan birliklerinin Ezine ve çevresindeki bölge halkına yönelik baskı, zulüm ve işkence olaylarına bazı örnekler vermek gerekirse şu hususlar belirtilebilir:

2 Şubat 1921'de Belen köyünden Mustafa'nın evi yıkılmış, para için göbeğine sıcak kül ve ateş koyulmuştur.

3 Şubat 1921'de Kısaoğlu Hasan'ın evine saldırarak eşi Hanife ve Sadullah kızı dövülerek öldürülmüştür.

¹³ Mısıroğlu, a.g.e., s. 163-164.

24
öldürülmü

3
ihtiyar h
Hüsni öle

19
jandarma

B
asılsız ih
Çanakkal
vatandaş
etmiş ve
Yunan a
silahland
amacıyla
ihbar ve
ve Kal'a
altında b

D
Dahiliye
kuvvetin
aldığını k

A
köyünde
müfrezes
Köprüsü
gelmiştir
korucusu
maruz k
hayatını

1
olmayan

¹⁴ Önen, a

¹⁵ BOA, I

¹⁶ Mustaf

1999, s

¹⁷ BOA, I

Hocaoglu Hafız Tefvik, mahkeme eski üyesi Hafız Ahmet, Asım, Tikveşli Ali ve Köseoğlu Şükrü Efendi tutuklanarak Edremit'e gönderilmiştir. Bunun üzerine adı geçen şahısların aileleri tarafından Ezine Kaymakamlığı'na yapılan başvuruda, bu şahısların hiçbir suçlarının olmadığı belirtilmiş ve iadeleri için gerekli teşebbüsün yapılması istenmiştir. Ezine Kaymakamlığı da bu isteği göz önünde bulundurarak, tutuklanarak Edremit'e götürülen şahısların geri getirilmesinin uygun olacağını Kal'a-i Sultaniye Mutasarrıflığı'na bildirmiştir. Aynı şekilde Ezine eşrafından Çepelzade Rıza Efendi ve ailesi de, işgal kuvvetleri tarafından aslı olmayan bir sebepten dolayı tutuklanmış ve Edremit'e gönderilmiştir. Bunun üzerine kazadaki mahalli meclis onların suçsuz olduğunu belirtmiş ve geri getirilmesi için Kal'a-i Sultaniye (Çanakkale) Sancağı Mutasarrıflığı'na başvurmuştur. Bunun üzerine adı geçen şahısların tahliye edilmeleri için mutasarrıflık tarafından Edremit ve Balıkesir işgal komutanlıkları nezdinde girişimlerde bulunulmuştur¹⁸.

Ezine'nin Çınar köyünde bulunan silah ve cephane, Eylül 1920 ortalarında Yunan İşgal Komutanlığı tarafından Bozcaada'ya gönderilmek istenmiştir. Bu maksatla mühimmatın Geyikli iskelesine getirildiği Ezine Kaymakamlığı tarafından Kal'a-i Sultaniye Mutasarrıflığı'na bildirilmiştir. Mutasarrıflık, buna engel olunması için İstanbul'dan gelecek cevabı beklediğini Dahiliye Nezareti'ne belirtmiştir¹⁹.

Diğer taraftan Ezine'nin işgalinden sonra jandarma efradının silahlarına el konulmuştur. Kasım 1920'ye kadar Ezine Polis Müdürlüğü hiçbir suretle Yunan kuvvetlerinin taarruzuna maruz kalmamış iken bir ay önce Yunan İşgal Komutanlığı'nın ısrarı ve Kaymakamlığın uygun görmesi üzerine Polis dairesi işgal edilmek istenmiştir. Ancak Polis müdüriyeti, bunun kesinlikle kabul edilemeyeceğini kaymakamlığa bildirmiştir. Bunun üzerine işgal altında bulunan belediyeye çağrılan Kaymakam Esad Sezai Bey ile Jandarma Komutanı Ali Arif Bey'in huzurunda Yunan komutanı, Edremit'ten almış olduğu emirde, polislerin elinde bulunan silahların teslim edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Esad Bey, Yunanlıların bu isteğini uygun bularak polislerin elinde bulunan silahların işgal güçlerine verilmesini istemiş ve polisler silahlarını vermek zorunda kalmışlardır²⁰.

Kal'a-i Sultaniye Sancağı Mutasarrıflığı tarafından Dahiliye Nezareti'ne gönderilen bir belgede belirtildiği üzere, 13 Mayıs 1921 tarihinde bir Yunan torpidosu Ezine Tavaklı Köyü İskele kahvesine ve Velitepe'ye ikişer mermi atış yaparak Ayvacık sahilinden Edremit yönüne doğru gitmiştir. Atılan mermilerin

¹⁸ BOA, DH.EUM.AYŞ, 51/35; Murat Özcan, *Tarihin Işığında Yunan Mezalimi*, s. 182.

¹⁹ BOA, DH.EUM.AYŞ, 48/25.

²⁰ BOA, DH.EUM.AYŞ, 49/16.

hasar ve z
bildirilmiştir

Milli
kaldırmak i
çetelere ilti
kaçarak çet
1922 yılı iç
katılan Yalv
Komisyonu
istekleri ile
İngiliz Müt
Hasan Janda

İşga
Dahiliye N
Yunan işga
etmek ve
kazaları işg
Yunan Kor
beş bin kıy
da beher kı
durum zate
Odluluk
sığırtmaçlı
hayvanları
tahkikat ya
Sarımsakçı
hükümet v
ahalinin fi
bulunmuş

Ka
tarihinde g
sırada Sarı
ve Ayvacık
Yunan ko
etmek için
tutuklanm

²¹ BOA, DH.EUM.AYŞ, 51/35.

²² BOA, DH.EUM.AYŞ, 48/25.

²³ BOA, DH.EUM.AYŞ, 49/16.

tebliğ edilmiştir. Ayrıca Bayramiç eşrafından sekiz kişinin Ezine'de hapsedildiği ve Bayramiç'te Deli İbrahim namında birinin Yunanlılar tarafından katledildiğini, toptan eşkıyaya iltihak ettikleri iddia olunan Kestanbolu Karakolu efradının görevleri başında bulunduklarına dair Jandarma Tabur Kumandanlığı'ndan verilen raporda belirtilmiştir²⁴.

Ezine Kaymakamı Halit Bey, işgal gücü tarafından Haziran 1922'de tutuklanmış ve 16 gün kadar Ezine Belediyesi Dairesi'nde hapis hayatı yaşamıştır. Tabur Komutanı Tatakos'un şehre gelmesiyle bu cezasını evinde göz hapsi olarak -hiç kimse ile görüşmeyecek şekilde- çekmeye başlamıştır.

Bu sırada Kızılköy civarında bir Ermeni vatandaşı eşkıya tarafından katledilmiştir. Bunun üzerine Yunanlı komutan, Kaymakam Halit Bey, Doktor Nihat Bey, Hakim Efendi, Avukat Hayri Efendi, Müftü Efendi, Mektep Müdürü Abidin Bey ve Avukat Ahmet Atıf Bey'i çağırarak onlara hesap sormuştur. Yunanlı subay, bu konuşma sırasında Ermeninin niçin öldürüldüğünü sormuş, bu arada Yunanlıların Türkleri öldürdüğünü de itiraf etmiştir. Bu hadisenin ardından Kaymakam Bey, tekrar Belediye Dairesi'nde hapsedilmiştir²⁵.

Yunanlıların Anadolu Türk Halkına Yaptıklarına Karşı Bazı Tepkiler

Milli Mücadele döneminde Ezine ve çevresindeki Yunan İşgal Komutanlığı'nın yaptığı zulüm ve baskıların durdurulması için Kal'a-Sultaniye Sancağı Mutasarrıflığı'na, Çanakkale'deki İngiliz İşgal Komutanlığı'na ve İstanbul'a bir çok müracaatta bulunulmuştur²⁶. Ancak, görüldüğü üzere Ezine'deki bu olayların önüne bir türlü geçilememiştir.

Bu arada Çanakkale ve çevresindeki Müslüman halkın maruz kaldığı bu işkence ve eziyetler sadece Türk makamlarının değil, bölgedeki olayları yakından takip eden bazı yabancı gazetecilerinin de dikkatini çekmiştir. Marmara bölgesinde Yunan işgal kuvvetlerinin yaptığı bu zulümleri yerinde gören **Manchester Guardian** Gazetesinin muhabiri A. Toynbee, gördüklerinden çok etkilenmiş ve bu baskılara son verilmesi için Yunan Başkomutanı Anastas Papulas'a 26 Mayıs 1921'de bir telgraf çekmiştir. Telgraf aynen şöyledir:

"İzmir Umumi Karargâhı, General Papulas

²⁴ BOA, DH.EUM.AYŞ, 51/45, Lef-2.

²⁵ BOA, DH.EUM.AYŞ, Ezine Kaymakamlığı tarafından 15 Haziran 1922 tarihinde Kal'a-ı Sultaniye Mutasarrıflığı'na gönderilen tahrirat.

²⁶ İstanbul halkının Anadolu'daki Rum katliamları karşısında daha duyarlı olması için yapılan çalışmalar için bkz; Tülay Duran, "Millî Mücadele Yıllarında Yunan ve Rum Katliamları Karşısında Anadolu'dan İstanbul'daki Türklere Bir Çağrı", **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi**, Nisan-Mayıs-Haziran, Sayı: 79-80-81, C. XIV, 1974, ss. 9-16.

Pal
isteyenlerin
asilânenizd
derhal oral
zarfında
verilmem
etmiş idim.
cevap ver
ederim"²⁷.

Asl
gönderirke
Yunan ha
oluşturulab
Rumların T
Anadolu'ya
kuvvetlerin
ilgili yerle
gönderdiği
mümkün ol

Toy
davalarında
kamuoyuna

Ezine'd

192
Kurtuluştar
katliamları
araştırmaya
elle metre l
yerde birbi
mümkün ol

²⁷ Mısıroğlu,
²⁸ Selahattin
Aynı şek
Gazetesi
görüştükt
olduğunu

çekilerek Ezine Jandarma Takımı Komutanlığı'nın 12 Eylül 1922 tarihli raporuyla birlikte Kal'a-i Sultaniye Jandarma Tabur Komutanlığı'na gönderilmiştir²⁹.

Yunan işgali sonunda Bayramiç'te de 300 kişi katledilmiştir. Ezine'de yapılan katliam, tecavüz ve baskılar bundan kat kat fazladır³⁰.

Sonunda Yunan kuvvetleri 4 Eylül 1922'de bölgeden çekilmiş, 18 Eylül'de küçük bir Türk birliği, 22 Eylül'de ise büyük bir Türk birliği gelmiş ve bölge Türk ordusunun hakimiyetine girmiştir³¹. İzmir'e Türk ordularını girmesi ve Batı Anadolu'nun Yunan işgal kuvvetlerinden temizlenmesinden sonra Türk Başkomutanlığı, ordunun büyük kısmını İzmir'de tutmayıp Boğazlara yakın bir yerde bulundurmak ve İtilaf devletleriyle silahlı bir çatışmaya meydan vermeden Boğazlara yanaşmak düşüncesinde idi. Bu maksatla Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa, 17 Eylül 1922'de yayınladığı yazılı emrinde; Edremit'ten itibaren bütün Batı Anadolu'da hiç bir düşman askerinin kalmadığını, 2. Süvari Tümeninin 2. Ordu emrine verildiğini, 2. Ordu'nun görevinde bir değişiklik olmadığını, Bandırma ve Edremit müfrezelerinin 2. Ordunun emrinde olduğunu fakat, bu müfrezelerin hareketlerinin yeniden düzenleneceğini ve Çanakkale bölgesine yaştırılmayacaklarını belirtmiştir. İsmet Paşa ayrıca bu emrinde, 2. Süvari Tümeninin Edremit'ten sonra Çanakkale'ye gönderileceğini ancak, İtilaf devriyeleriyle en ufak bir çatışmaya meydan verilmeyeceği ve Çanakkale, Ezine, Bayramiç telgraf hatları ile Balıkesir arasında haberleşmenin düzenlenmesi gerektiğini kaydetmiştir. 17 Eylül 1922 akşamı Balıkesir'e gelen 2. Ordu Komutanı, Bandırma'nın da Türk birlikleri tarafından geri alındığını öğrenmiş ve ertesi gün, Batı Cephesi Komutanlığı'ndan aldığı emri birliklerine tebliğ etmiştir. Bu arada komutanlık tarafından yapılan incelemede ve Çanakkale Jandarma Tabur Komutanlığı'ndan alınan bilgiler sayesinde, İngilizlerin Nara burnundan Kepez limanına kadar tel örgülü siperler yaptıkları, limanda iki dretnot ile yedi torpido ve bir uçak ana gemisi bulunduğu, her gün uçaklarla keşif yapmakta oldukları, İngilizlerin önceden Yunanlılarla tesbit ettikleri hattı savunmak ve Ezine ile Ayvacık ve Bayramiç dolaylarını işgal etmek istedikleri, Ezine'nin 5 kilometre kuzeyindeki Sarıçalı'da 100 mevcutlu bir süvari müfrezesi bulundurdıkları tesbit edilmiştir³².

²⁹ BOA, HR.SYS, 2617/4-25, 26, 27, 28, 29'dan aktaran Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar'da ve Anadolu'da Yunan Mezâlimi, II, s. 294-295.

³⁰ BOA, HR.SYS, 2617/1-34, 36,37'den aktaran Anadolu'da Yunan Mezâlimi, II, s. 285-286.

³¹ Kocatürk, a.g.e., s. 348.

³² İtilaf Devletleri birliklerinin bölgeyi korumak için yaptıkları hazırlıklar hakkında geniş bilgi için bkz; David Walder, Çanakkale Olayı, Türkçesi: M. Ali Kayabal, İstanbul, 1970, s. 247-251.

Bu a
Meclisi Hük
etrafındaki
belirtmişlerd
Boğazların
Trakya'ya so

Bu d
Grubunun İz
vermiştir. Bu
almak üzere

Bu a
bölgesindeki
sonuçunda
Franklin Bo
harekâtı, 28
bildirilmiş
verilmiştir³⁴.

Boğ
Ordu birlikt
kısım tümen
gölü arasınd
hat üzerinde
Kocaeli yar

Mud
Cephesi'nde
bazı birlikle
dolaylarında

³³ Kemal Ni
Takip Ha
Genelkum
223-226.

³⁴ Türk İstik
Genelkum
507. Ayır
Ankara, 19

³⁵ Türk İsti
Çanakkale
bkz; Wald

3 Ekim'de Mudanya'da Fransa, İngiltere ve İtalya'nın temsilcileri ile Türk temsilcisi İsmet Paşa arasında başlayan müzakereler sonunda 11 Ekim'de Mudanya Mütarekesi imzalanmıştır³⁶. Bu mütareke ile üç büyük Batılı devlet ile savaş sona ermiş, Doğu Trakya'nın Türklere tesliminin yolu açılmış ve barış yapılması için görüşmelerin başlaması istenmiştir. Millî Mücadele'nin askerî safhası büyük ölçüde sona ermiş, diplomasi alanında da büyük bir kazanç elde edilmiş, Fransa'dan sonra (Fransa ile 1921'de Ankara Antlaşması imzalanmıştı) İngiltere ve İtalya da Ankara hükümeti ile masaya oturmuş, anlaşma imzalamak zorunda kalmıştır. Bundan sonra Anadolu'da herhangi bir işgal gücü kalmamış, sadece İstanbul, Çanakkale ve Boğazlar bölgesinde İtilaf Devletlerinin askerleri kalmıştır. Boğazlar bölgesindeki bu birlikler de Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasından sonra 1923 Sonbaharında bölgeyi terk etmişlerdir.

³⁶ Mudanya Mütarekesi hakkında geniş bilgi için bkz; Âli Türkgeydi, **Mondros ve Mudanya Mütarekelerinin Tarihi**, s. 158-182.

TÜRK RESİM SANATINDA İKİNCİ MEŞRUTİYET ÖNCESİ DÖNEMDE YETİŞMİŞ ÇANAKKALE VE CİVARI DOĞUMLU RESSAMLAR

Mehmet ÜSTÜNİPEK*

Genel Kapsam

Osmanlının batı bilgi ve teknolojisinden yararlanma gereksinimi duyarak bu doğrultuda adımlar atmaya başladığı onsekizinci yüzyılın ilk yarısından İkinci Meşrutiyet öncesine uzanan süreç, genellikle 'batılılaşma dönemi' olarak tanımlanmaktadır. Batılılaşma döneminde, Osmanlı kültür ve sanatının her alanında önemli değişimler yaşanmış ve batıdaki modeller örnek alınarak yeni biçim ve içerik çözümlmelerine ulaşılmıştır. Batı tarzı, perspektifli resim anlayışının geleneksel Osmanlı tasvir sanatının yerini almaya başlaması ve ilk Türk ressamlarının yetişmesi ise yaklaşık yarım yüzyıllık bir hazırlık evresinin neticesinde ondokuzuncu yüzyılın ortalarında gerçekleşebilmiştir. Bu kapsamla birlikte, makale; ondokuzuncu yüzyıl ortalarından 1908 yılına kadar olan elli-altmış yıllık dönemde yetişmiş ve batı tarzı resim uygulamaları ortaya koymuş Türk sanatçıları hedeflemektedir. Ayrıca makalenin mekan kapsamı, Çanakkale ve civarı olarak tanımlanmaktadır ki, bunun açılımı, yirmibirinci yüzyıl başındaki durumuyla Çanakkale il merkezi ve ilçeleri olarak yapılabilir.

Osmanlı Sarayının Batı Tarzı Resim Sanatına Yaklaşımı

Osmanlı İmparatorluğu'nun onsekizinci yüzyıla gelindiğinde, batı karşısında askeri yenilgiler alan ve toprak kayıplarına uğramaya başlayan bir siyasi güç haline gelmesi, Osmanlı idarecilerini, batıdaki gelişmeleri daha yakından takip etmeye sevk etmiştir. Onsekizinci yüzyılda artan sayıda batılının Osmanlı topraklarına girmeye başlamasıyla ve özellikle de elçilikler aracılığıyla hız kazanan bu batıyı tanıma çabasının bir sonucu olarak Osmanlı sarayı, batı kültürüne ve yaşam tarzına aşina olmaya başlamıştır. Batılılaşma döneminde, daha da çok 19.yüzyılda Osmanlı sarayı yabancı ve gayri- Müslim sanatçılar aracılığıyla batı tarzı resmi tanımış ve ilgi duymuştur.

Ancak, bu bir anlamda entelektüel ilginin ötesinde, Osmanlı sarayı, bu resim anlayışının, özellikle askerlik ve eğitim alanlarındaki yenilik hareketlerinin doğal bir gereği olduğunu kavramıştır. Batı tarzı resim sanatında, figür ve nesneleri iki boyutlu yüzeye hacim değerleriyle yansıtmak yanılsamalar kullanılmaktadır. Aynı şekilde, figür ve nesneleri kuşatan mekan, iki boyutlu yüzeyde derinlik duygusu verecek şekilde yansıtan perspektif uygulamalarına başvurulmaktadır. Bu

* Yrd. Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi

tarz bir re
sahiptir¹.

Bil
yeniliklerin
Osmanlı b
eğitim pro
ortamlarını

Batı T

Bat
ortalarında
programları

Ba

Os
yenilenme
daha atak
kaçınılmaz
Hendeseha
Paşa) ve I
yapmış ola

On
arayışların
adında bir
aldığına da
okulu ziya
ve kalemler

Ar
1795- 179
girmiştir.

¹ Mustafa C
2. Baskı,

² Niyazi Be
66, 79.

³ Cezar, a.g
G. Eren,

almaktadır⁴. Bu durumda programına resim dersi konulduğu kesin olarak bilinen ilk okuldur. Ancak, mimarlık ve mühendislik bilgilerini destekleyici nitelikte olması amaçlanan bu resim dersinin resim alanında yeterli bilgi ve beceri verdiği de düşünülmemektedir⁵. Özellikle 1847 yılında yapılan düzenlemelerle resim dersinin bu okul programındaki önemi artmıştır. Mirat-ı Mühendishane-i Berri-i Hümayun adlı kaynakta, okulun 1852-1865 mezunları arasındaki bazı isimlerin 'ressam sınıfı' olarak gösterilmesi, ressamlığa verilen önemi ortaya koymaktadır⁶.

Programında resim dersine yer vermiş ikinci askeri eğitim kurumu, 1827 yılında kurulmuş olan *Mekteb-i Tıbbiye*'dir. Ancak, bu anlamda özellikle 1834 yılında kurulan *Mekteb-i Harbiye* önem taşımaktadır. Bu okulda, perspektif ve resim dersleri özellikle 1847 yılında okul programında yapılan yeniliklerden sonra okutulabilmiştir. Okulda görev yapan Schranz suluboya dersleri vermiştir ve 1837-41 yılları arasında bir tarihte göreve başlamıştır. Mösyö Gués ise desen ve yağlıboya dersleri vermiştir ve 1846 yılında göreve başlamıştır. Her ikisi de uzun yıllar bu kurumda hizmet vermişlerdir⁷. Okulun 1857-1858 mezunlarından bazıları 'piyade ressam sınıfı' olarak ayrılmışlardır⁸.

İdadilerin öğretmen ihtiyacını karşılamak üzere *Mekteb-i Harbiye* bünyesinde 1877'de uygulanmaya başlanan 'Menşe-i Muallimin Sınıfı'nda iki yıllık 'Sınıf-ı Sani Sınıfı Ressamlığı' ve dört yıllık 'Sınıf-ı Evvel Sınıfı Ressamlığı'nda ciddi bir resim programıyla karşılaşmaktadır⁹.

⁴ Cezar, a.g.e., s. 377'de Cezar, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Kamil Kepeci tasnifi 2380 numaradaki defterin 35. sayfasında yer alan kanunname metnine gönderme yaparak resim dersinin var olduğunu altını çiziyor. İhsan Terzi, Mehmet Esad'ın *Mir'at-ı Mühendishane-i Berri-i Hümayun ve Mir'at-ı Mekteb-i Harbiye Adlı Eserlerine Göre 19. Yüzyıl Türk Resmi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora tezi), Ankara, 1988, s. 19, 20'de okulun ilk eğitim programında sınıflara göre ders dağılımını veren listede böyle bir ders gösterilmemiştir.

⁵ a.g.e., s. 377

⁶ a.g.e., s. 384, 385

⁷ Schranz ve Mösyö Gués hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: a.g.e., s. 390; Mustafa Cezar, "Türkiye'de İlk Resim Sergisi", 1. Osman Hamdi Bey Kongresi Bildiriler (2-5 Ekim 1990), Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1992, ss. 43- 52; Banu Mahir, "Topkapı Sarayı Müzesi Resim Galerisindeki Eserleriyle Joseph Schranz", *Topkapı Sarayı Müzesi*, Yıllık 3, İstanbul, 1988, ss.105-125 ve Banu Mahir, "Harbiye Mektebi'nin İlk Resim Hocası Joseph Schranz Hakkında Yeni Bilgiler", *Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Aralık 1991, S. 10, s. 25, 26

⁸ Cezar, *Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi*, C. 1, s. 396

⁹ a.g.e., s.397-398; Aysel Çötelioglu, "Geleneksel Osmanlı Resim Sanatından Batılı Anlamda Tuval Resmine Geçiş Evresinde Askeri Okullar ve Asker Ressamlar", *Osmanlı*, C. 11, Ed.: G. Eren, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, ss. 473-480.

isimlerinin eğitim gördüğü ve bir atölyeye sahip olan bir okuldur. Benzer özellikler *Dariüşşafaka* (1873) için de söylenebilir. 1868 yılında zanaatkar yetiştirmek üzere kurulan *Mekteb-i Sanayi*'de ise, beş yıllık okulun ilk üç yılında resim dersi yer almıştır. 1874 yılında kurulan sivil idadiler de resim eğitiminin yaygınlaşması anlamında önem taşımışlardır¹⁵.

Yurt Dışı Eğitim Olanakları:

Askeri ya da sivil nitelikte olsun Türk ressamlarının yetişmesi açısından yurtdışı eğitimi önemli bir yere sahip olmuştur. Türk resminin ilk temsilcileri arasında kabul edilen Ferik İbrahim Paşa ve Ferik Tevfik Paşa, II. Mahmut döneminde yurt dışında eğitim almış asker ressamlardır. 1860- 1861'de Paris'te kurulan ve yurt dışına gönderilen öğrencilerin dil ve uyum sorununu aşmayı hedefleyen *Mekteb-i Osmani*'nin programında da resim dersleri önemli bir yere sahiptir ve dersler Fransız hocalar tarafından yürütülmektedir¹⁶.

Türk Resim Sanatında İkinci Meşrutiyet Öncesi Dönemde Yetişmiş Çanakkale ve Civarı Doğumlu Ressamlar

Yukarıda değinilen ortamlarda yetişen Türk ressamlar kuşaklara göre incelendiğinde, aşağıdaki gibi bir gruplama yapılabilmektedir.

1. Doğum tarihleri 1820 öncesine denk gelen Türk resminin ilk kuşak ressamları Ferik İbrahim Paşa, Ferik Tevfik Paşa, Hüsnü Yusuf
2. Doğum tarihleri 1840'lı yıllara gelen ikinci kuşak Osman Hamdi Bey, Şeker Ahmet Paşa, Süleyman Seyyit. Klasik/ akademik çizgide eserler üretmişlerdir.
3. Doğum tarihleri 1860'lı yıllara gelen üçüncü kuşak Halil Paşa ve Hoca Ali Rıza. Klasik/ Akademik çizgi, belirgin bir ışık duyarlılığı ile birleştirilmiştir.
4. Doğum tarihleri 1880'li yıllara gelen 14 Kuşağı sanatçıları İbrahim Çallı, Avni Lifij, Hikmet Onat, Nazmi Ziya, Mehmet Ali Laga, Sami Yetik, Namık İsmail v.d.. İzlenimci anlayışta eserler kazanmıştır.

Bu kuşak dağılımı çerçevesinde İkinci Meşrutiyet öncesinde yetişmiş Çanakkale ve civarı doğumlu sanatçılar: Gelibolulu Tahsin, Bigalı Bahattin, Gelibolulu Süleyman, Mülazım İhsan, Fuat Soyhan ve İhsan Çanakkaleli'dir.

¹⁵ Cezar, *Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi*, C. 1, s. 393, 394

¹⁶ a.g.e., s. 395, 396

Gel
Hay
Mirat-ı M
kaynakları
koleksiyon
Harbiye z
münasebeti
yazıda ker
ışığında M
dönemde M
bağlı oldu
yarısında c
dönemde y
Mö
seksen ese
aralarında
Diğer ögre
resimler ta
açısından
edilmekte
bulunduğu
çalışmaları

¹⁷ Bu yayınl
İstanbul,
Devirleri
1948; Nü
Yayımları
¹⁸ İstanbul R
ve Heyke
¹⁹ Akbank R
²⁰ Cezar, Sa
de Consta
²¹ Cezar, a.g

görüldüğünü mümkün kılıyor. Keza, aynı öğrenciden Pont du Carrousel.”²²

Suluboya olduğu anlaşılan resimler konuları itibarıyla, Gelibolulu Tahsin’in fotoğraftan yararlanmış olma ya da başka bir resimden çalışmış olma seçeneklerini akla getirmektedir. “Sergilenen eserlerin konularında açıkça anlaşıldığına göre, fotoğraftan çalışmalarda da bulunulmuştur.”²³

Bigalı Bahattin:

Hayatıyla ilgili herhangi bir bilgi bulunamamıştır. Türk resmiyle ilgili olarak Mirat-ı Mühendishane-i Berri-i Hümayun ve Mirat-ı Mekteb-i Harbiye kaynaklarını tarayan yayınlarda²⁴ ismi yer almamıştır.

Bigalı Bahattin’in ismine Milli Saraylar Resim Koleksiyonu’nda Env. No. 11/ 164 ile kayıtlı 74 x 99 cm. boyutlarındaki bir manzara resmi nedeniyle ulaşılabilmektedir (Resim 1). Resmin sol alt köşesinde Arap harfleri ile yazılmış *Kulları Bigalı Bahaddin* imzası yer almaktadır. ‘Kulları’ bu dönemde yapılmış pek çok resimde karşılaşılan ve sadece öğrenci konumundaki değil, Osman Hamdi Bey, Süleyman Seyyid gibi tanınmış ressamın da zaman zaman kullandığı bir ifadedir. Celal Esad Arseven, Harbiye’de resme ilgisi olan öğrencilerin okuldaki resme ayrılmış salonda Şeker Ahmet Paşa ve Hoca Ali Rıza gibi tanınmış hocaların nezaretinde yağlıboya çalıştıklarını ve daha çok fotoğraf ya da baskı resimlerden kopya edilmiş figürsüz manzara ürettiklerini hatırlamaktadır:

“Talebinin başladığı resimleri tahsis için sehpa önüne oturan Hoca Ali Rıza bey ekseriya saatlerce bu tabloda çalışarak onu bitirirdi. Bu sebeple resimlerin çoğu aynı ressamın eseri denilecek kadar birbirine benzerdi. Yapılan bu resimlerden intihap olunanları her sene yaldızlı ve tepesi armalı çerçevelere geçirilerek padişaha takdim edilir ve altlarına kulları diye imza edilmiş olan bu eserlerin sahiplerine İhsan-ı Şahane olarak paralar gönderilirdi.”²⁵

Eserlerini kulları ifadesi ekleyerek imzalayan bir diğer grup ressam ise ‘Türk Primitifleri’ veya ‘Darüşşafakalı Ressamlar’ olarak nitelendirilmektedir.

²² Aynı yerde

²³ Cezar, “Türkiye’de İlk Resim Sergisi”, s. 48

²⁴ Bkz: 17 numaralı dipnot

²⁵ Celal Esad Arseven, *Sanat ve Siyaset Hatıralarım*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1993, s. 36, 46

Hayatları
tanınmış f
yaptıkları
nezaretind
belirtilen
kayıtların
İstanbul g
imzalanmı

Bu
öğrenciler
fotoğraftan
fotoğraftan
askeri oku
koymaları
bağlı bir a

Bu
karşılığında
bir yaklaşı
çekişenlik
olması gere

Ku
Koleksiyon
bireysel m
disiplini iç
olarak foto
andıran bi
Bigalı Bah
yüksek göz
dikkate alu

²⁶ Sezer Tan
²⁷ Darüşşafa
Darüşşafa
Sanatımı
Sanat Çe

²⁸ Tansuğ, a

²⁹ a.g.e., s. 8

³⁰ Mirat-ı M
olan isim
Bahattin’

Gelibolulu³¹ Süleyman:

Hayatıyla ilgili herhangi bir bilgi bulunamamıştır. Türk resmiyle ilgili olarak Mirat-ı Mühendishane-i Berri-i Hümayun ve Mirat-ı Mekteb-i Harbiye kaynaklarını tarayan yayınlarda³² ismi yer almamıştır.

Gelibolulu Süleyman'ın ismine Milli Saraylar Resim Koleksiyonu'nda Env. No. 11/ 165 ile kayıtlı 75 x 100 cm. boyutlarındaki bir manzara resmi nedeniyle ulaşılabilmektedir (Resim 2). Resmin sol alt köşesinde Arap harfleri ile yazılmış *Kulları Gelibolulu Süleyman* imzası yer almaktadır.

Bigalı Bahattin örneğinde olduğu gibi, belki de Hoca Ali Rıza denetimindeki Mekteb-i Harbiye atölyesinde üretilmiş bir eserdir. Hoca Ali Rıza üslubuna yakın ve bir öncekine göre ışık ve doğa duyarlılığı daha da belirgin bir resimdir. Ayrıca her iki resmin de yaklaşık aynı boyutlarda olması ve çerçevelerinin benzerliği Bigalı Bahattin ve Gelibolulu Süleyman'ın benzer bir atölye disiplini eser üreterek bunları saraya sunmuş askeri okul öğrencileri oldukları fikrini güçlendirmektedir.

Mülazım İhsan:

1881- 1882 yılında Gelibolu'da doğmuştur³³ (Resim 3). Babası piyade binbaşı Raşit beydir. Babasının vefatının ardından dayısı tarafından Edirne Askeri İdadisi'ne verilmiştir. İhsan, okuldaki ilk yılından itibaren mezun oluncaya kadar sınıf birincisi olmuştur. Mekteb-i Harbiye'de de son sınıfta kendini bütünüyle

dersine yer veren yüksek okul düzeyindeki diğer askeri kurumlardan birinde yetişmiş olabilir.

³¹ Cumhuriyetin ardından 1934 yılında geçerlik kazanacak soyadı kanunu öncesinde kişi isimlerinin doğum yerleri ile birlikte anılması yaygın bir durumdur. Bu nedenle; hayatları hakkında bilgiye ulaşılamayan Gelibolulu Tahsin, Bigalı Bahattin ve Gelibolulu Süleyman'ın isimlerinin önündeki Çanakkale ve civarına dair yer adlarının onların doğum yerlerini nitelediği sonucuna varmak mümkündür. Bununla birlikte bu yer adlarının, sonradan yerleşilmiş bir bölgeyi ifade etme olasılığı da göz ardı edilmemelidir.

³² Bkz: 17 numaralı dipnot

³³ Mülazım İhsan'ın hayatı ve sanat anlayışıyla ilgili en doğrudan kaynak Sami Yetik tarafından kaleme alınmış olan Ressamlarımız'dır. S. Pertev Boyar, ve N. İslimyeli'nin kitapları ile N. İslimyeli, "Deniz Ressamımız Gelibolulu Süvari İhsan ve Onun Ünlü Bir Eseri", *Ankara Sanat*, 1 Temmuz 1966, S. 3, s. 16'da Yetik'in aktardıkları tekrar edilmektedir. Ancak Yetik, a.g.e., s. 131'de yanlış olarak doğum tarihini 1889 olarak vermektedir. Boyar, a.g.e., s.150'de 1882; İslimyeli, *Asker Ressamlar ve Ekoller*, s. 84'de 1881 yılını vermektedirler. Bu iki tarihten biri olmalıdır. 1889 doğumlu olsaydı 17 yaşında ölmüş olması gerekirdi ki, Mekteb-i Harbiye'den mezun olup teğmen olarak görev almış bir kişi için çok erken bir yaştır.

Mülazım İhsan'ın ölümünden sonra, Balkan Savaşı'nda Edirne'nin Bulgarlar tarafından işgali sırasında, komutanlık odasında asılı olan bir resmi, ressam Mehmet Ali Laga tarafından kaputunun içine sarılarak kurtarılmış ve Laga bu resmi Sofya'da esir bulunduğu süre boyunca saklamıştır. Daha sonra yıllarca Laga'nın Beşiktaş'taki atölyesinde bulunan resmin bugün nerede olduğu bilinmemektedir.³⁸

Mülazım İhsan, 1906 yılında, yaklaşık 25 yaşında verem hastalığından hayata veda etmiştir. 14 Kuşağı sanatçıları ile aynı kuşaktan olan Mülazım İhsan, kısa sanat yaşamında pek çok iz bırakmış bir isimdir.

Fuad Soyhan:

1885 yılında Gelibolu'da doğmuştur. Mercan İdadisi ve ardından İstanbul Üniversitesi edebiyat şubesinden mezun olmuş, Sanayi-i Nefise Mekteb-i Alisi'nde üç yıl Valeri'den resim dersi almıştır. İşgal yıllarında Kuleli'de ve daha sonra çeşitli orta dereceli okullarda resim öğretmenliği yapan Soyhan'ın 1913 yılında Münih Uluslararası, sergisine iki resmiyle katıldığı, birçok yarışmada ödül kazandığı belirtilmektedir.³⁹

Boyar, sanatçının; *Edirne Üç Şerefeli Camii*, *Edirne'de Ali Paşa Çarşısı*, *Edirne Sultan Selim Camii Kapısı* ve *Ayasofya Galerisi* adlı dört resmini isim olarak vermiştir⁴⁰. Bunun dışında İstanbul Resim ve Heykel Müzesi'nde *Ayasofya Camii Kapısı* ve *Peyzaj* adlı iki adet resmi bulunmaktadır. Ayasofya Camii Kapısı, Şevket Dağ'ın iç mekan resimlerini anımsatan bir ışık duyarlılığıyla ele alınmış bir resimdir. Yine İstanbul Büyükşehir Belediyesi Resim Koleksiyonu'nda *Testi ve Keseler*, *Şamdan ve Güğüm*, *Hamam Takımı* gibi Türk su kültürü ile ilgili nesnelerden oluşmuş ölü doğa türünde üç adet resmi vardır. Resimlerinde tarihi yapılara ait mimari görünümlere, manzara ve ölüdoğalara ağırlık verdiği, figür resmine yönelmediği anlaşılmaktadır.

İhsan Çanakaleli:

1888 yılında Kilitbahir'de dünyaya gelmiştir⁴¹. Kuleli Askeri Lisesi'nin ardından 1907'de piyade teğmeni olarak mezun olduğu Mekteb-i Harbiye'de Hoca Ali Rıza ve Halil Paşa'dan resim dersleri almıştır. Ayrıca misafir öğrenci olarak Sanayi-i Nefise Mektebi Alisi'nde resim derslerine katılmıştır. Balkan Savaşları ve

³⁸ Resmin deseni Hasan Rıza'ya, boyası Mülazım İhsan'a aittir. Yetik, a.g.e., s. 131 ve İslimyeli, "Deniz Ressamımız Gelibolulu Süvari İhsan ve Onun Ünlü Bir Eseri", s. 16

³⁹ Boyar, a.g.e., s. 211

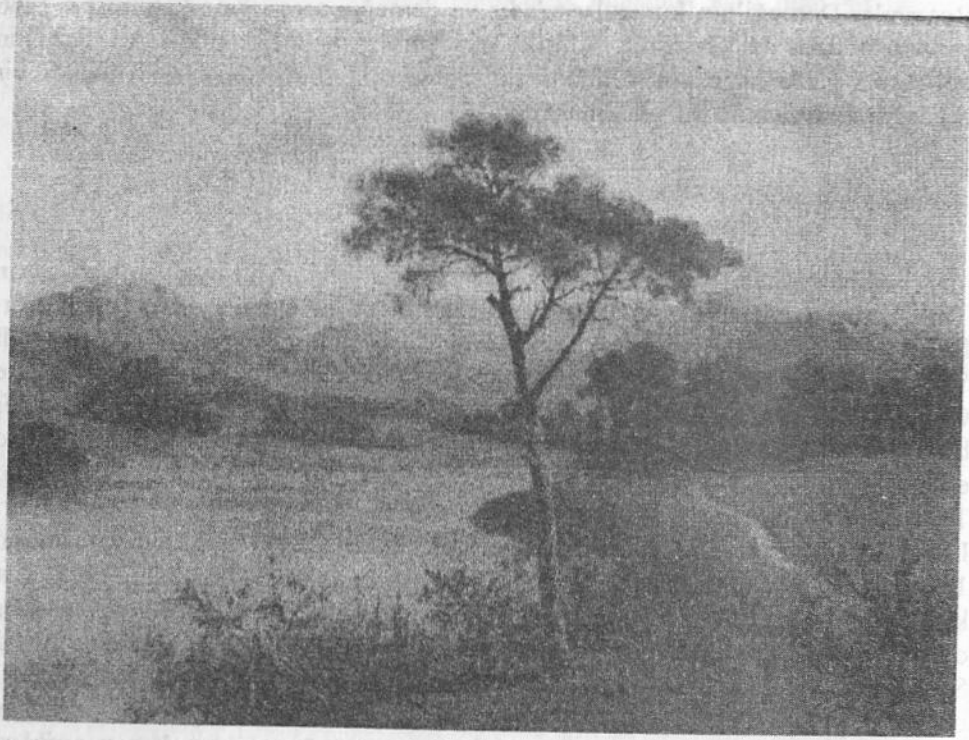
⁴⁰ Aynı yerde

⁴¹ Boyar, a.g.e., s. 164'de doğum yerini bu şekilde vermiştir. Ancak, İslimyeli, *Asker Ressamlar ve Ekoller*, s. 118'de doğum yerini Priştine olarak vermiştir.

Birinci Dünya
Ressamlar D
yılında Ank
anlayışına y
ölüdoğa ve b

İkinci
Türk ressamı
Bunlardan d
Saraylar Ko
Gelibolulu S
biri 1850'ler
etkinlikleri,
Türkiye'deki
Bigalı Bahatt
19.yüzyıl sar
kabul görmüş
olarak ün yap
Soyhan, San
okullarda res
kuşağının ön
itibarıyla 14 k
izlenimci çizg

⁴² Ahmet Manta
Danışman: Y
Sosyal Bilim

Resim 1- Bigalı Bahattin, Manzara, tuval üzerine yağlıboya,
74x99cm., Milli Saraylar Resim Koleksiyonu, Env. No. 11/ 164

LOCAL PAINTERS OF THE ÇANAKKALE REGION EDUCATED PRIOR TO THE SECOND CONSTITUTION

During the 'Westernization Period', the Ottoman Court appraised the Western style of painting both as an intellectual concept and as a necessity for military and educational reforms. In consequence of this appraisal, painting that utilised the representation of three dimensional objects and perspective space was incorporated into educational programs.

As the main object was to modernize the Ottoman army through the Western models, developments in military education were bolder, and in these painting lessons were given great importance. The most outstanding military schools were the *Mühendishane-i Berri-i Hümayun*, which was established in 1795-1796 during the reign of Selim III, and the *Mektebi Harbiye*, founded in 1834 during the reign of Mahmut II. The Ottoman painters who worked in the Western style of painting emerged mainly from these higher educational institutions, though there were also painting lessons in military high schools.

Besides the military schools, painting lessons also took place at civil ones. Established in 1884 as a college of architecture and engineering, the *Hendese-i Mülkiye Mektebi* had a painting lesson in its curriculum. The *Sanayi-i Nefise Mektebi Alisi* (1883) was the main school for painting education as a college of arts. Civil high schools like *Galatasaray Sultanisi* (1862), *Mektebi Sanayi* (1868), *Darüşşafaka* (1873), and others also had painting lessons in their programs.

Another aspect of Turkish 19th century art education took place in Western countries. The *Mektebi Osmani* was established in Paris in 1860-1861 and its main aim was to help Ottoman students overcome their language problems and to facilitate their adaptation to new conditions. In this school there were painting lessons given by French lecturers.

Under these educational circumstances, the native painters of Çanakkale and its region that were educated during the period before the Second Constitution were: **Gelibolulu Tahsin, Bigalı Bahattin, Gelibolulu Süleyman, Mülazım İhsan, Fuat Soyhan, and İhsan Çanakaleli.**

Gelibolu
name and two
Constantinople
and Sultan Ab
he was a stud
Gués and Sch

Bigalı
landscape pai
Palaces Paint
identity.

To sig
Court was a
were two mai
Mektebi Har
other was an
mostly from p

As th
Collection, th
Bahattin was
individually k

Gelibolu
Only a lands
National Pala
his identity.

Like
'*Kulları*'. Bo
that Bigalı E
worked in th
paintings to

Mülazım İhsan: He was born in Gelibolu in 1881-1882. Following his graduation from the *Mektebi Harbiye*, he began to work in a military painting atelier in Edirne. He attracted attention with his talent, especially his seascapes. Being in the same generation as the '14' (or 'Çallı') School of painters, Mülazım İhsan would have become an important name in Turkish painting had he not died of tuberculosis in 1906 at the age of 25.

Fuat Soyhan: He was born in 1885 in Gelibolu. He studied 3 years under Valery at the *Sanayi-i Nefise Mektebi Alisi*. During the years when Istanbul was under occupation, he taught painting at Kuleli Military High School and other schools. He preferred painting views of historical buildings, landscapes, and still-lives.

İhsan Çanakaleli: He was born in 1888 in Kilitbahir and studied painting at the *Mektebi Harbiye* under Hoca Ali Rıza and Halil Paşa. He also followed the lectures at *Sanayi-i Nefise Mektebi Alisi*. He participated in the First World War and Turkish War of Independence. He was amongst the founders of the Society of Military Painters and exhibited in the exhibitions of the society. His style is closer to that of Hoca Ali Rıza.

All the painters mentioned above are associated with the activities, themes, and styles of Turkish painting in the period from the 1850s up to the first decade of the 1900s.